

Jan Roelof M. van den Brink

De andere wereld

Niet alleen belangen, getallen,
wereldwijde spanning, krachten
in het veld van de berekende daad,
gelukkig daartussen het aangaan
van licht over golving van dansend
leven: spel van kleuren en glanzen,
geluk van eigen adem en hartslag,
weerkaatst overal, vreemde huizen,
landschappen van verre kleur, bruisen
van brede zeeën en dankbare terugkeer:
de bezonnen vrede van een kleine
vijver in de tuin, innig samenzijn in
geluk van stil, warm groen en voor de
liefste een aandachtige vaas witte rozen.

Gabriël Smit

Second life - catalogus nr. 13

'Second life': een tentoonstelling; toelichting en bespiegeling.

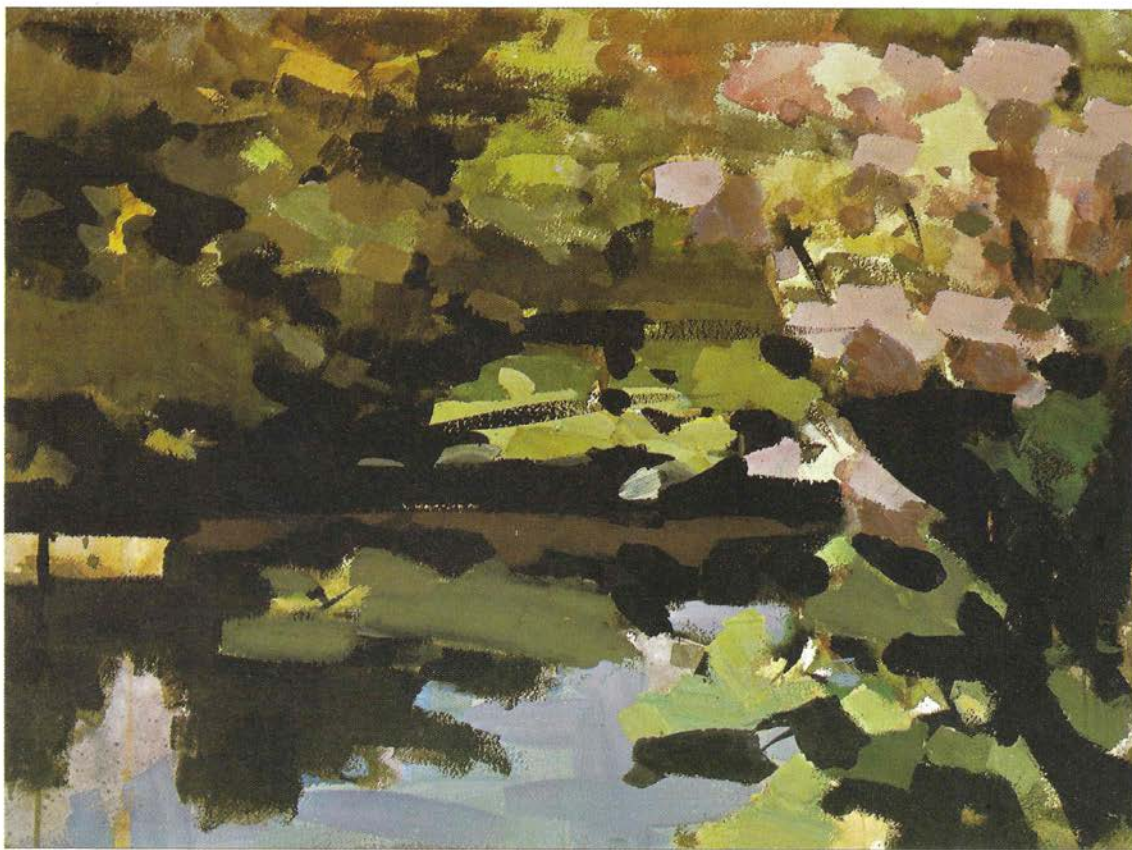
Wie vele tientallen jaren een gave van moeder natuur heeft bewaard en ontwikkeld, veilig in eigen kleine kring, voelt zich wat onwennig en duizelig als hij op zijn zestigste daarmee naar buiten komt.

Als schilder der 'gestolen uurtjes' vindt hij het tijdstip van zijn tentoonstelling enerzijds te vroeg, anderzijds te laat.

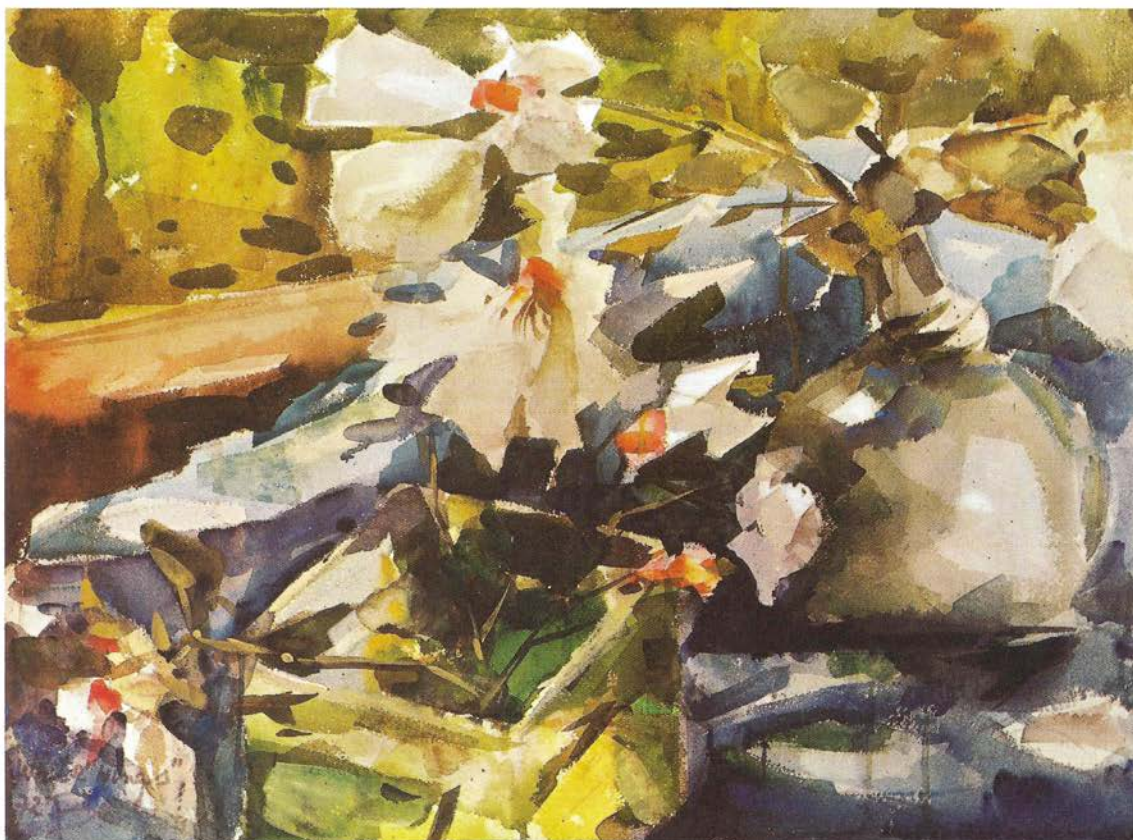
Het lijkt wat vroeg om naar buiten te komen wanneer men de zeggingskracht van zijn handschrift nog niet sterk genoeg vindt; anderzijds lijkt de zestigjarige leeftijd wat laat voor een debuut!

Het zij zo. De tentoonstelling is er.

Dankzij aanmoediging en belangstelling-metterdaad van kunstvrienden, die mij over de te hoog lijkende barrière heen hielpen.

Vennetje met leverbloemen - catalogus nr. 1

White wings - catalogus nr. 2

Het begon vroeg. Mijn eerste 'schilderij' was de bijna plastische nabootsing van een felrood kerstmandje met aarzelend ontluikende, wat minnetjes uitziende narcissen. Mijn moeder had het, vol verwachting, in het najaar op de vensterbank gezet, gevuld met aarde, waarin zorgvuldig toegedekt enkele bollen, vertrouwend dat het de kersttafel met zijn bloemenpracht zou sieren. Het mocht niet zo zijn.

Eerst in de bleke januari-zon gingen de weinig geslaagde bloemen één voor één open en brachten mij, in hun armetierig contrast met het felrode mandje, in een vreemd soort verrukking.

Het werd een weinig geslaagd schilderijtje. De verf, waarover ik de beschikking had, liet slechts een beperkt palet toe. Bij gebrek aan technische kennis vlocht ik, zonder licht of schaduw, mijn rode verf op het witte karton. Dankzij mijn ongeoefende hand kwamen er narcissen te voorschijn, zo aarzelend neergezet, dat zij toch deden denken aan wat ik zo getrouw mogelijk trachtte na te bootsen.

Mijn eerste olieverfschilderij, geschilderd met de tong tussen de tanden, gaf mij een intense voldoening, met een nagalm van diepe teleurstelling omdat het toch niet was geworden wat ik mij had voorgesteld, althans had gehoopt.

Zo zou het blijven, vijftig jaar lang.

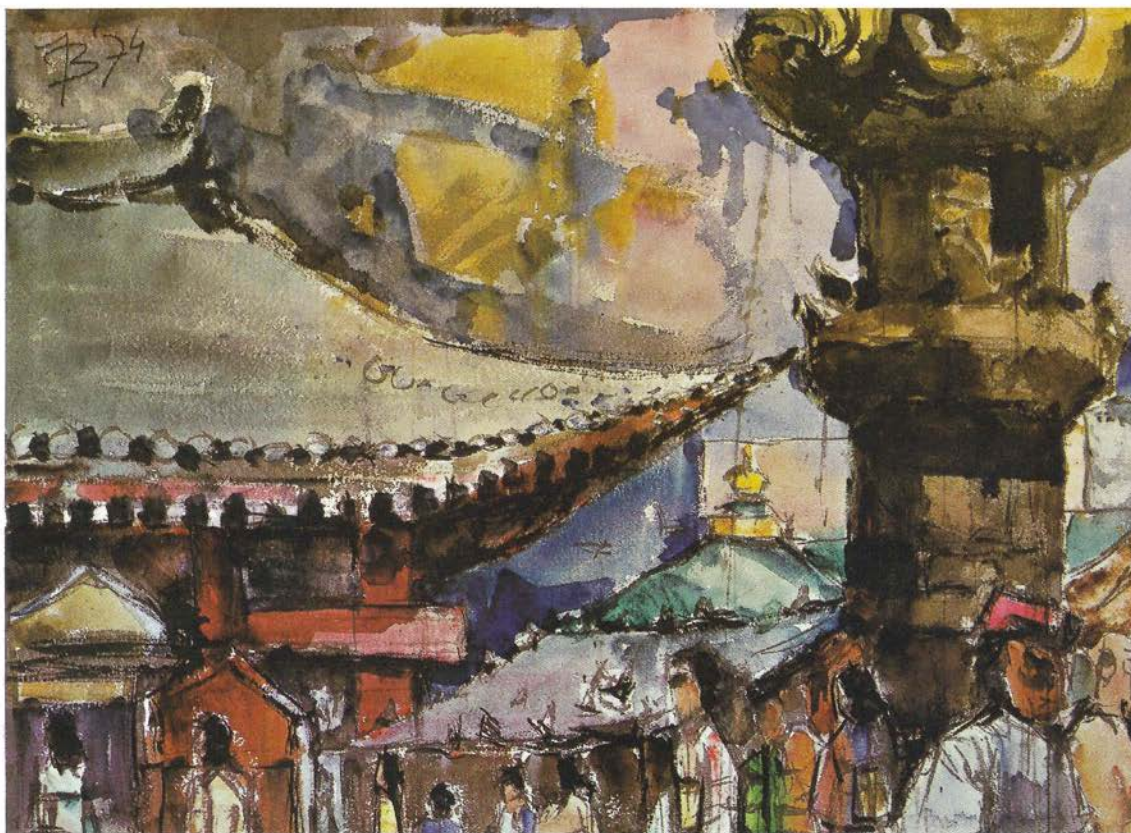
Een halve eeuw van steeds weer opkijken - in steeds moeilijker, en met steeds meer wroeging te veroveren uren - naar het stralende sterrebeeld Pictor (waarbij U mij wel wilt vergeven, dat dit sterrebeeld op ons halfmond in werkelijkheid niet te zien is).

Ik bleef tekenen. In een tussenjaartje op de fraterschool aan het Achterom in Hilversum, na mijn Larense lagere schooltijd, bewonderde ik de virtuoze tekeningen die Cees Bantzinger, een klasgenoot, (veelal tijdens de lesuren) maakte.

Hij bezorgde mij, onbedoeld en zonder dat hij het wist, een minderwaardigheidscomplex. Maar ik tekende door.

Atelier - catalogus nr. 14

Asakusa Cannon Temple, Tokyo - catalogus nr. 3

In 1934 trok ik de deur voorgoed achter mij dicht van een oude villa aan de Emmastraat in Hilversum, waaraan de schilder Willink een even voortreffelijk als geduldig model zou hebben gehad. De H.B.S. van directeur Al, waar de tekenlessen mij het liefst waren, naast - ik erken het graag - de economielessen van mijn latere vriend Guus Albregts.

Aan de oude villa, die reeds lang heeft plaatsgemaakt voor een modern, naar men zegt meer leefbaar schoolgebouw, werd nimmer iets veranderd, noch werd zij, voor zover ik mij herinner - althans van buiten - ooit geschilderd of schoongemaakt.

Duiven nestelden, in overvloedig aantal, op zolders, in dakwerk en achter de vele versiersels. De balustrades der balkonnetjes voorzagen zij van een forse, vrolijk witte afdekking.

Hygiënisch was het niet,

maar 'fijn' - om een modern woord te gebruiken - was het wel.

De tekenleraar, Van 't Hof, was een man aan wie ik goede herinneringen bewaar, al was zijn hoofdbezigheid het werpen van parels voor de zwijnen. Wij waren geen kinderen van de thans in ons onderwijs zo vitaal rondstampende 'mammoet'.

De tekenlessen waren schools en streng.

Ruimte voor spontane creativiteit was er nauwelijks.

Wij moesten leren onze ogen te gebruiken en onze hand te besturen.

En dat is, zo bleek mij toen reeds, geen geringe opgave.

Toch kwam ik er toen ook al achter, dat het lang niet genoeg is.

Voor de lessen van Van 't Hof ben ik steeds dankbaar gebleven, al leefde hij dan ook vóór het tijdperk van de 'mammoet' en had hij niet het uiterlijk van een kunstenaar.

Om de draad van dit verhaal weer op te vatten:

de schooldeur was dicht. Maar wat nu? De straling van Pictor was helder en verlokkelijk. In mijn geest streden de tekenleraar en de economieleraar een hen onbekende strijd. De laatste won, maar meer op punten dan door een 'knock out'. Zeker, zijn lessen hadden

mij steeds sterk geboeid. Maar - met een gevoel van schaamte geef ik het zoveel jaren later toe - daarnaast was er een laag bij de gronds realiteitsbesef, dat de doorslag gaf. Waarmede tevens bewezen is, dat de jongeman die zijn leven lang zou blijven tekenen en schilderen iets miste wat de kunstenaar tot kunstenaar maakt: hij had teveel besef voor de realiteit van alle dag.

In het Laren van mijn jeugd was het niet moeilijk het handwerk van de schilder te zien uitoefenen. Het was bijna niet mogelijk rond te zwerven langs de vele weggetjes met hun heggen van beuk en meidoorn, door de eng of over de hei, zonder van tijd tot tijd een schilder aan het werk te zien. Er ontstonden contacten. Met bijna dezelfde schroom waarmee ik als kind de kerk aan de Brink betrad, ging ik het atelier van enkele van de Larense schilders binnen. Willem van Nieuwenhoven, die in 1973 op 94-jarige leeftijd overleed, was bereid mij gedurende enige tijd les te geven. Hij was een trefzeker tekenaar en kundig schilder. Zijn atelier stond op een plekje, dicht bij de hei. Die hei was mij dierbaar uit de voorafgaande jaren, waarin ik deelnam aan de Indianenoorlogen van de Larense schooljeugd. Willem van Nieuwenhoven heeft mij in een luttel aantal lessen veel geleerd. Hij behoorde tot de vrij talrijke groep van schilders uit die dagen, die hun vak veelal beter verstonden dan de moderne tijd. Tot op zekere hoogte realiseerde ik mij dit, want ik had al in mijn H.B.S.-tijd geliefhebberd in de geschiedenis van de moderne kunst. Cézanne was mijn grote idool. Maar niet iedereen kan - zo besepte ik reeds toen - avant-garde zijn. Het wonderlijke is zelfs, dat er geen avant-garde zou zijn, wanneer ieder tot de avant-garde behoorde. Hoe dit ook zij: als jongeman leert men meer van een schilder die wel zijn vak, en misschien minder zijn tijd verstaat, dan van een schilder die wel zijn tijd maar niet zijn vak verstaat. En, . . . gelukkig is hij die beiden ontmoet, maar nog gelukkiger is hij die de zeldzame mentor vindt, die èn kunstenaar is, èn zijn vak èn zijn tijd verstaat.

Van Nieuwenhoven voerde mij binnen in de geheimen van het licht.
Licht komt van boven, als het manna uit de hemel.

Daardoor is het horizontale buiten meer belicht dan het verticale.

En vervolgens: *ook in de schaduwen dringt licht door.*

Schilder ze transparant en dunner dan de lichtplekken.

We wandelden rond zijn huis en bekeken de natuur: *de natuur is altijd wondermooi, maar ze heeft haar 'off days' in augustus, want dan staat ze stil,*

dan is de slinger op het punt terug te zwaaien.

Willem van Nieuwenhoven leerde mij in de weinige contacten, die hij waarschijnlijk later zelf vergeten is, heel veel.

Maar ook Jan Smit was een trouwe kunstvriend uit die dagen, een van de hoogleraren aan mijn imaginaire academie.

Hij was een schilderende boer, autodidact, die zijn vreemde métier bijna in het geheim uitoefende. Aanvankelijk waarschijnlijk met een zekere wroeging, mogelijk zelfs een licht gevoel van schaamte.

Voor een hobby - want dat was zijn schilderen in het begin - was in die tijd weinig ruimte in het harde leven van een Laarder boer.

Die hoorde niet achter een schildersezelsel maar op de deel, de hooiwagen of op het land. Hij vertelde mij over weer andere geheimen van doek en verf, bevochten in zijn jarenlange, eenzame gevecht. Hij demonstreerde mij de eigenschappen van grof en fijn linnen, van sterke en zwakke kleuren

(*pas op voor Pruisisch blauw*, een kleur waar ik later toch verzot op werd), van mes en kwast, en heel veel meer.

Jan Smit was een kunstenaar, dat bleek niet altijd uit de vele portretten die hij schilderde van talloze overleden dorpelingen, naar vaak slechte foto's. Maar wel uit een zelfportret, geschilderd met eindeloos geduld, zich steeds weer - iedere zondag na de Hoogmis - een uur voor de spiegel plaatsend in het bestendige noorderlicht van zijn kleine schilderskamer.

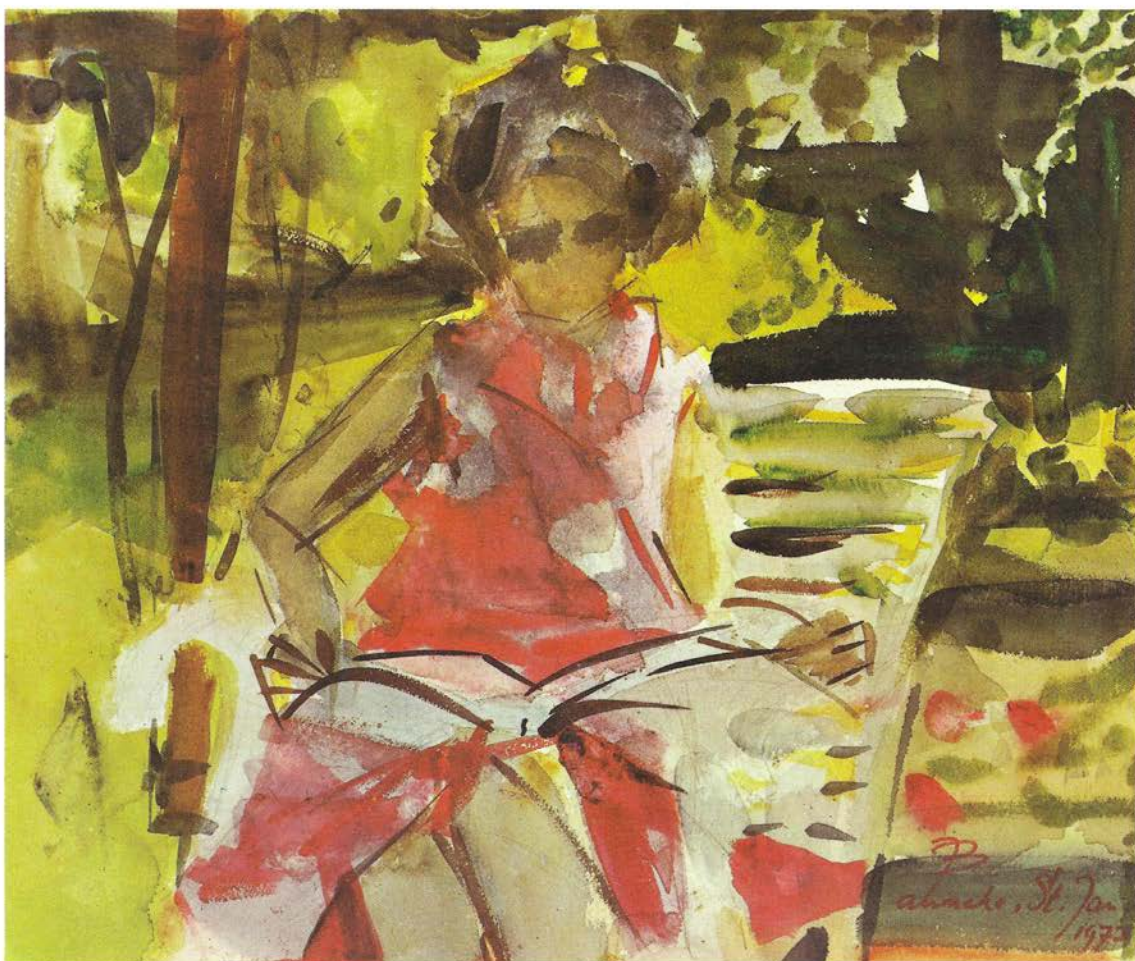
Een lucide stuk boerenwerkelijkheid;

en toch kende Jan Smit de schilderijen van

de Vlaamse primitieven naar alle waarschijnlijkheid niet!

David - catalogus nr. 15

Anneke op St. Jansdag - catalogus nr. 4

Dat het sterrebeeld Pictor en de Mercuriusstaf in die tijd beide hun aantrekkingskracht uitoefenden bewijst een 'ex libris', dat ik tekende in mijn studententijd: in het midden het kerktorentje van Laren, dat het oude dorp met 'het herfsttij der middeleeuwen' verbindt. Voor mij - als erfgooiër - een symbool van veel wat diep is geworteld en tot op de dag van vandaag zeer dierbaar is. Links de Mercuriusstaf, rechts het palet en de kwasten: reeds toen moet ik hebben voorvoeld dat bankiers bij het ondertekenen van hun emissieprospectus de 'chef de file' links plaatsen. Aan die belofte, in dit kleine levensprospectus vastgelegd, heb ik mij in ieder geval gehouden. Zonder evenwel de 'rechtsondergetekende' volledig te verloochenen.

In de latere jaren heeft het contact met de schilder Kees Verweij mijn behoefte aan creatieve activiteit sterk gestimuleerd. Zijn even spontane als beheerste meesterschap had op mij een vreemde uitwerking. De 'rechtsondergetekende' begon zich op bijna hinderlijke wijze te roeren. De zin van deze tentoonstelling is, laatstgenoemde, nu hij zo lang heeft aangehouden, ook eens aan het woord te laten, nadat 'linksondergetekende' zo vele jaren publieke aandacht heeft gehad.

Daarmede beoog ik nog een ander doel, dan alleen maar laten zien, wat ik al tekenend en schilderend heb gedaan. Natuurlijk is het plezierig, wanneer de werkstukken zich opstapelen, gelegenheid te krijgen deze aan anderen te tonen. Zonder dat lijkt een serieuze poging tot artistiek bezig zijn nauwelijks geheel zinvol.

Maar er is meer. Onze tijd heeft vele uitgesproken kenmerken.

Een daarvan is een veel intensiever communicatie.

Deze toegenomen communicatie, produkt van de technische vooruitgang, heeft veel schotten en schotjes weggehaald.

Wij kijken bij elkaar als het ware in huis en op tafel.

Daardoor zijn veel vooroordelen verdwenen en is een meer realistisch beeld ontstaan van mensen en dingen.

Voor sommigen echter is de toenemende communicatie - en zij hebben daaraan door een te sterk isolement voor een deel ook zelf schuld - minder positief uitgevallen. Van hen is eerder een wijd verbreid en steeds zwaarder aangezet vertekend beeld ontstaan.

Een karikatuur, een beeld als in een lachspiegel, maar waarvan de massa van de toeschouwers meent, dat het de werkelijkheid dekt. Tot deze groep behoren de ondernemers.

Ondernemers, en de speciale soort hiervan die men bankiers noemt, zijn mensen als anderen.

Met goede en minder goede eigenschappen. Maar met een eigen verantwoordelijkheid in het maatschappelijk gebeuren, die hen telkens weer dwingt voor de zaken waar zij voor staan op te komen, ook als dat niet met applaus wordt begroet.

Rozen in blauwe vaas met kan - catalogus nr. 5

De grote cultuurhistoricus Johan Huizinga heeft in zijn 'Homo Ludens' erop gewezen, dat het menselijke spel ouder is dan de cultuur. Ook toonde hij aan, dat het spelelement de gehele cultuurontwikkeling en het gehele cultuurgebeuren doortrekt. In het maatschappelijk-economisch leven staan ondernemers en bankiers anders opgesteld in het gemeenschappelijke speelveld dan hun tegenspelers. Deze laatsten zijn nu eens andere ondernemers, dan weer de tegenspelers in het sociale krachtenveld. Wanneer wij allen in de grote voetbalmatch der maatschappij in hetzelfde doel zouden spelen, zou de wedstrijd geen wedstrijd zijn en terecht geen toeschouwers trekken. Het meest merkwaardige en belangrijke is echter, dat wij moeten proberen met bekwaamheid en vasthoudendheid, de regels van het spel sportief in acht nemend, in een verschillend doel te spelen om het gemeenschappelijke en veel belangrijker maatschappelijk doel, waarvoor wij in het veld zijn gezet, te bereiken. Buiten het speelveld van ons dagelijks werk zijn wij echter allen gelijk: 'een vat vol tegenstrijdigheden'. Onze maatschappij is niet verdeeld in alleen maar goeden en alleen maar slechten, alleen maar altruïsten en alleen maar egoïsten, alleen maar ludieken en alleen maar zakelijken, wij behoren allen tot datzelfde gecompliceerde en door zijn veelzijdigheid steeds weer boeiende menselijke ras.

In zijn hiervoor genoemde boek, dat in 1938 verscheen, is het Huizinga er niet om te doen het spel temidden van andere cultuurverschijnselen te beschrijven. Het gaat hem erom te laten zien in hoeverre de cultuur zelf spelkarakter draagt. En dan stelt hij vast, dat het spel- en wedstrijdelement op bijna alle gebieden van menselijke samenleving een even bindende als stimulerende kracht is. Ook op economisch gebied. Hij haalt daarbij Dr. Anton Philips aan, die er bij zijn erepromotie in juni 1928 aan de Nederlandsche Handelshogeschool te Rotterdam op wees, dat het bedrijf groot werd door een permanente wedstrijd tussen de technische en commerciële leiding:

zowel mijn broer als ik hebben onze zaak eigenlijk nooit beschouwd als een taak, maar wel als een sport, die wij trachtten onze medewerkers en de jongeren bij te brengen.

Het economisch leven zit inderdaad vol ludieke elementen.

Dat geldt ook voor het bankwezen, met hoeveel scepsis menigeen deze uitspraak ook zal lezen. Ons maatschappelijk bezig-zijn wordt er namelijk niet minder serieus door. Zelfs een kind speelt zijn spel met volle ernst en overgave! Zij, die thans zo eenzijdig het prestatiebeginsel als een van de drijvende krachten onzer samenleving verwerpen, hebben gelijk wanneer zij zich verzetten tegen die vormen van wedijver, die het spel doden doordat zij de mens neerdrukken onder een onmenselijk zware last.

Maar zij hebben ongelijk wanneer zij het prestatie-streven willen uitbannen. Door de eeuwen heen is het als een van de belangrijkste bouwstenen der cultuur - zo toont Huizinga aan - onmisbaar gebleken. De 'homo economicus' is een abstractie; de werkelijkheid kent slechts mensen van vlees en bloed. Ook de 'homo economicus' is 'homo ludens': hij speelt zijn eigen spel!

Ondanks het feit, dat de tweede helft van deze eeuw de uiterlijke indruk maakt weer meer aandacht te hebben voor het ludieke in onze samenleving - men denke bijvoorbeeld aan de veranderingen in kleding en haardracht bij mannen - ziet de dieper liggende werkelijkheid er naar mijn mening anders uit.

Via technisch perfecte en diep doordringende vormen van communicatie, wordt de massa dag in dag uit en avond aan avond bedolven onder een brede - bijna van een Schopenhaueriaanse 'Weltschmerz' getuigende - stortvloed van angstbeelden en pessimistische beschouwingen over mensen, dingen en toestanden. Voor het relativiserende, de zelfspot en de zin voor humor, die dicht tegen het ludieke aanliggen, is nauwelijks plaats.

Men lijkt van mening, dat onze hedendaagse problemen zo veel groter en zo veel ernstiger zijn dan die van onze voorouders, dat de aanvaarding van het spel als bindend element in onze

samenleving een onvergeeflijke lichtzinnigheid zou zijn.
Toch waren de gevaren die vroegere geslachten bedreigden - gemeten naar de toenmalige mogelijkheden tot beheersing - niet minder groot dan thans. Het kost weinig moeite zich een voorstelling te vormen van de angst die de middeleeuwse mens moet hebben gevoeld voor natuurrampen en epidemieën, waarvan hij vrijwel zeker wist, dat ze zich tijdens zijn leven zouden voordoen en waartegenover hij weerloos stond.
Toch was in dat tijdperk het spelelement een sterk bindende en stimulerende kracht in de samenleving.
Alles in onze dagen is zo bloedernstig. Er wordt nauwelijks enige ruimte gelaten voor het maatschappelijke en politieke spel.

Men kan zich niet meer voorstellen, dat ook de ander wel eens een beetje gelijk zou kunnen hebben, zo diep is men doordrongen van het eigen gelijk. In een dergelijk geestelijk klimaat moeten de maatschappelijke verhoudingen wel verhard en valt de corrigerende werking van uiteenlopende denkrichtingen en levenshoudingen weg. Voor de maatschappelijke en politieke wilsovereenstemming tussen groepen en partijen is in die sfeer onvoldoende plaats.
Het eigen gelijk moet, zo nodig met fysiek of psychisch geweld, zegevieren. De na onderlinge strijd gevonden gemeenschappelijke oplossing, wordt als een verachtelijk compromis van de hand gewezen. Toch is het compromis, hoe belast het woord ook moge zijn, de subtiële uitkomst van het met elkaar bezig-zijn, het resultaat van werkelijk democratisch samenspel.
Juist in ons land, waar de visies vaak zo sterk verdeeld zijn als gevolg van een diep liggende neiging tot individuele beoordeling van mensen, dingen en situaties, ligt de behoefte aan het compromis in de maatschappijstructuur opgesloten.
Reeds in 1938 - een tijd die toch waarlijk ook zijn zorgen kende - merkte Huizinga op, dat het spelelement:
de elasticiteit der verhoudingen (waarborgt), die spanningen toelaat, welke anders ondragelijk zouden zijn.

Nic. Jonk's Nereïde op Triton - catalogus nr. 6

Sint Maarten - catalogus nr. 7

Annetje - catalogus nr. 23

Anneke op zondagmorgen - catalogus nr. 24

Singapore - catalogus nr. 8

Ik realiseer mij, op dit punt aangeland, dat mijn bespiegelingen wat ver van huis voeren. Daarvoor mijn excuses. En keren wij snel terug naar 'second life', de aanleiding tot deze escapade.

Evenals zovele anderen, heb ook ik in mijn leven hobby's niet kunnen missen. De belangrijkste was Pictor. En toch behoort ik tot die gelukkige mensen voor wie hun werk hun hobby is.

In zijn kostelijke boekje 'Painting as a Pastime'

zegt Winston Churchill, die meer dan wie ook met de ernst-in-wereldformaat werd geconfronteerd, het volgende:

It may also be said that rational, industrious, useful human beings are divided into two classes: first, those whose work is work and whose pleasure is pleasure; the majority.

They have their compensations. The long hours in the office or the factory bring with them as their reward, not only the means of sustenance, but a keen appetite for pleasure even in its simplest and most modest forms. But Fortune's favoured children belong to the second class. Their life is a natural harmony.

For them the working hours are never long enough.

Each day is a holiday, and ordinary holidays when they come are grudged as enforced interruptions in an absorbing vocation.

Yet to both classes the need of an alternative outlook, of a change of atmosphere, of a diversion of effort, is essential. Indeed, it may well be that those whose work is their pleasure are those who most need the means of banishing it at intervals from their minds.

Hoe ik bij tijd en wijle mijn werk van mij afzette, laten zij die deze tentoonstelling organiseerden U zien. Voor de vele moeite, die zij zich hiervoor gaven dank ik hen hartelijk.

Hetzelfde geldt voor de werkgroep uit de
Faculteit Visuele Communicatie van de Rijksakademie
van Beeldende Kunsten te Amsterdam,
die vorm gaf aan affiche, uitnodiging en catalogus.

De twee gebroeders - catalogus nr. 27

Tenslotte nog een enkel woord over het tentoongestelde zelf. Het wordt gekenmerkt door een zekere vluchtigheid en draagt de sporen van tijdgebrek. Afgezien van het werk, gemaakt gedurende vacaties in landen rond de Middellandse Zee of in huis en tuin, ontstond het veelal - vaak heel veel later - uit schetsen, gemaakt tijdens zakenreizen in een verloren uurtje. Mijn Rowney aquareldoos in zakformaat is een trouwe reisgezel, die steeds broederlijk naast mijn tandenborstel ligt.

De keuze van mijn techniek is niet toevallig. Zij werd mij opgedrongen door de omstandigheden: tijdgebrek. Dit tijdgebrek was echter niet louter een handicap maar eerder een positieve factor. Het dwong mij spontaan en direct te zijn. Bijna alles wat ik U laat zien zijn 'vloggertjes'. Maar ik verbeeld mij, dat zij weinig zouden hebben gewonnen wanneer er meer tijd aan was besteed. Hoe het ook zij, ik heb er plezier aan beleefd, al hebben zij mij ook wel eens geërgerd, wanneer ik het gevecht met de muze dreigde te verliezen. ~~Zij maakten mij ook~~ tot dief van spaarzame week-end uren, die anderen toekwamen. Dat die uren mij zo genereus werden afgestaan heeft mijn leven verrijkt maar - ik besef het - bracht mijn huiselijke rekening zwaar in het debet. In een niet te verre toekomst hoop ik het saldo aan te zuiveren, met interest!

vdB

Stilleven met fles wijn - catalogus nr. 9

Stilleven met liggende kan - catalogus nr. 10

Winter op Nieuw Tara - catalogus nr. 11

Drie gratiën - catalogus nr. 12

- 1 Vennetje met leverbloemen, 1972
gouache - aquarel, 56 x 77 cm.
- 2 White wings, 1972
aquarel, 56 x 77 cm.
- 3 Asakusa Cannon Temple, Tokyo, 1974
aquarel, Oostindische inkt, 56 x 77 cm.
- 4 Anneke op St. Jansdag, 1973
aquarel, 37,5 x 45 cm.
- 5 Rozen in blauwe vaas met kan, 1973
aquarel, 56 x 77 cm.
- 6 Nic. Jonk's Nereïde op Triton, 1972
aquarel, blauw potlood, 56 x 77 cm.
- 7 Sint Maarten (4), 1974
aquarel, siberisch krijt, 36 x 51 cm.
- 8 Singapore, 1972
aquarel, Oostindische inkt, 56 x 77 cm.
- 9 Stilleven met fles wijn, 1974
aquarel, siberisch krijt, 38,5 x 46 cm.
- 10 Stilleven met liggende kan, 1973
pentekening, Oostindische - en blauwe inkt,
gewassen kleur, 45 x 60 cm.
- 11 Winter op Nieuw Tara, 1972
aquarel - gouache, 56 x 77 cm.
- 12 Drie gratiën, 1974
aquarel, acryltekening, 45 x 60 cm.
- 13 Second life, 1972
aquarel, 56 x 77 cm.
- 14 Atelier, 1974
tekening, siberisch krijt,
gewassen kleur, 46 x 61 cm.
- 15 David, 1973
tekening, rood krijt,
gewassen papier, 27 x 46 cm.
- 16 Verschrompelde roos, 1974
aquarel, 45 x 60 cm.
- 17 Herfst op Nieuw Tara, 1972
gouache - aquarel, 56 x 77 cm.
- 18 Faunus en twee dryaden, 1974
blauwe inkttekening,
gewassen kleur, 42 x 56 cm.
- 19 Potomac river at Mount Vernon, 1972
aquarel, 37 x 56 cm.
- 20 Herfstboeket, 1973
aquarel, bruin potlood, 41,5 x 56 cm.
- 21 Aquarelleren in Tunis, 1972
pentekening, gewassen kleur, 31 x 41 cm.
- 22 Olifanten en Marabou Storks, Ngulia, Kenya, 1973
aquarel-gouache, Oostindische inkt, 56 x 77 cm.
- 23 Annetje, 1974
pentekening, Oostindische inkt, 24 x 34 cm.
- 24 Anneke op zondagmorgen, 1974
aquarel, siberisch krijt, 35 x 36 cm.
- 25 Renée, 1972
pentekening, Oostindische inkt,
gewassen kleur, 23 x 31 cm.
- 26 Gepensioneerde ambtenaar in 'Corona', Den Haag, 1974
pentekening, Oostindische inkt,
gewassen kleur, 13 x 18 cm.
- 27 De twee gebroeders, 1974
pentekening, Oostindische inkt,
gewassen kleur, 19 x 22,5 cm.
- 28 David, 1975
aquarel, Oostindische inkt, 35 x 50 cm.
- 29 Arena bij El Djem, 1972
aquarel, Oostindische inkt, 56 x 77 cm.
- 30 David, 1974
aquarel, potlood, 24 x 34 cm.
- 31 Adam van Michelangelo, (2), 1973
pentekening, Oostindische inkt,
gewassen kleur, 30 x 39 cm.
- 32 Tuin met beeld, 1973
aquarel - gouache, 38,5 x 46 cm.
- 33 Alledaagse compositie in rood, 1974
pentekening, Oostindische inkt,
gewassen kleur, 30 x 40 cm.

34	Twee witte rozen, 1972
aquarel, 56 x 77 cm.	52	Erzherzog Carl, Neue Hofburg, Wien, 1973
aquarel, Oostindische inkt, 56 x 77 cm.
35	Tokyo, 1974
aquarel, tekening acryl, 45 x 60 cm.	53	Annetje, 1973
aquarel, Oostindische - en gekleurde inkt,
46 x 56 cm.
36	L'église Saint Gervais et Saint Protais, Paris, 1974
pentekening, blauwe inkt, gewassen kleur, 36 x 51 cm.	54	Asakusa Cannon Temple, Tokyo, 1974
tekening, Oostindische inkt,
gewassen kleur, 47 x 61 cm.
37	Stilleven met vruchten en liggende kan, 1974
acryl, pentekening, bruine inkt op papier, 41,5 x 56 cm.	55	De til in augustus, 1972
aquarel, 39 x 57 cm.
38	Stilleven met broodtrommel, 1974
aquarel, siberisch krijt, 46 x 61 cm.	56	Vennetje, 1973
olieverf, 40 x 50 cm.
39	Koninginnedag, 1974
aquarel, 43,5 x 46,5 cm.	57	Demeter en Korè in de lente, 1973
olieverf, 40 x 50 cm.
40	Stilleven met eierrekje, 1974
tekening, siberisch krijt,
gewassen kleur, 38,5 x 46 cm.	58	Michael, 1974
inkttekening, gewassen kleur, 31 x 61 cm.
41	Strand bij Skanes, Tunesië, 1974
acryl, Oostindische inkt, 55,5 x 37 cm.	59	Michael, 1973
aquarel-pastel, 42 x 56 cm.
42	De laatste vacantedag, 1973
aquarel, potlood, 56 x 77 cm.	60	Le Bardo, Tunis, 1973
tekening, Oostindische inkt,
gewassen kleur, 44 x 63 cm.
43	Rozen in lichtblauwe vaas, 1972
aquarel, bruin potlood, 42 x 56 cm.	61	Last roses of summer, 1973
aquarel, 56 x 77 cm.
44	San Salvador, Bahia, 1973
aquarel, Oostindische inkt, 56 x 77 cm.	62	Daken van Brussel, 1972
aquarel, Oostindische inkt, 56 x 77 cm.
45	Anneke's bloementuin, 1972
gouache, 48 x 68 cm.	63	Lente op Nieuw Tara, 1972
gouache, 48 x 68 cm.
46	Florentijnse Pieta van Michelangelo, 1973
aquarel, Oostindische inkt, 56 x 77 cm.	64	Tuin, 1972
aquarel, 21 x 33 cm.
47	Twee fazanten, 1973
aquarel, Oostindische inkt, 56 x 77 cm.	65	Wankel evenwicht, 1974
pentekening-aquarel, 51 x 73 cm.
48	Stilleven met liggende tinnen kan, 1974
olieverf, acryl, op doek, 60 x 70 cm.	66	Nyo castle, Kyoto, 1974
aquarel, siberisch krijt, 46 x 61 cm.
49	Stilleven met paprika's, 1974
olieverf, acryl, op doek, 60 x 80 cm.	67	Petropolis, Brazilië, 1973
pentekening, Oostindische inkt,
gewassen kleur, 30 x 40 cm.
50	Fisherman's wharf, San Francisco, 1972
aquarel, Oostindische inkt, 56 x 77 cm.	58	Hommage aan Michelangelo Buonarroti, 1973
pentekening, Oostindische inkt, 30 x 40 cm.
51	Romeinse ruïnen bij Thapsus,
hommage aan Cato Uticensis, 1972
gouache - aquarel, 56 x 77 cm.		

- 69 Sao Paulo, 1973
pentekening, Oostindische inkt,
gewassen kleur, 30x 40 cm.
- 70 Adam van Michelangelo, (1), 1973
pentekening, glasdruk, 30x 40 cm.
- 71 Hommage aan Goethe, voor Michael, 1974
pentekening, Oostindische inkt,
gewassen kleur, 30x 40 cm.
- 72 Mozes van Michelangelo, 1973
pentekening, Oostindische inkt,
gewassen kleur, 30x 40 cm.
- 73 Jan-Kees, (1), 1974
pen- en krijttekening, gewassen kleur, 42x 56 cm.
- 74 Jan-Kees, (2), 1974
pentekening, Oostindische inkt,
gewassen kleur, 23x 31 cm.
- 75 Jan-Kees, (3), 1974
pasteltekening, gewassen kleur, 24 x 34 cm.
- 76 Michael en David, 1973
pentekening, Oostindische inkt,
gewassen kleur, 30x 42 cm.
- 77 Dogon en twee koffiekannen, 1974
tekening, Oostindische inkt,
gewassen kleur, 38x 46 cm.
- 78 Sint Maarten, (1), 1974
siberisch krijt, gewassen kleur, 36 x 51 cm.
- 79 Sint Maarten, (2), 1974
pentekening, Oostindische inkt,
gewassen kleur, 31 x 41 cm.
- 80 Sint Maarten, (3), 1974
siberisch krijt, gewassen kleur, 31 x 41 cm.
- 81 Vanessa, 1974
aquarel, siberisch krijt, 36 x 51 cm.
- 82 Idyllisch gezelschap, 1974
aquarel-inkt-tekening, 36 x 48 cm.
- 83 Suzanna en de ouderlingen, 1974
aquarel, Oostindische inkt, 36 x 48 cm.
- 84 Zeven figuren, 1974
tekening-aquarel, siberisch krijt, 31 x 41 cm.
- 85 Vijf figuren, 1974
tekening-aquarel, siberisch krijt, 46 x 61 cm.
- 86 Twee vrienden, luisterend naar muziek, 1974
siberisch krijt, tekening-aquarel, 46 x 61 cm.
- 87 Witte rozen in tegenlicht, 1972
aquarel, 35 x 42 cm.
- 88 Rozen in blauwe pot, 1974
aquarel, blauwe inkt, 35,5 x 50 cm.
- 89 Landschap op Texel, 1973
aquarel, 59 x 45 cm.
- 90 Hommage aan Michelangelo, 1974
pentekening, bruine inkt, gewassen kleur, 30 x 40 cm.
- 91 Tuinrozen, 1972
aquarel, 56 x 77 cm.
- 92 Op de patio van de blue bungalow,
Famagusta, Cyprus, 1973
aquarel-gouache, 38,5 x 55 cm.
- 93 Blue bungalow, Famagusta, Cyprus, 1973
aquarel, potlood, 29,5 x 38,5 cm.
- 94 Salamis, Cyprus, cisterne byzantine, 1973
aquarel, 37,5 x 55 cm.
- 95 Prayer for rain, Aya antifonitis Monastery,
Cyprus, 1973
aquarel, potlood, 37,5 x 55 cm.
- 96 Shipyard, Famagusta, Cyprus, 1973
aquarel-gouache, 37,5 x 55 cm.
- 97 Panayia Angeloktistos, Cyprus, 1973
aquarel, 37 x 55 cm.
- 98 Saint Barnabas Monastery, Cyprus, 1973
aquarel, 30 x 39 cm.
- 99 Famagusta, Cyprus, 1973
gouache-aquarel, 39 x 55 cm.
- 100 David's world, 1973
gouache-aquarel, 37 x 55 cm.
- 101 King George, Famagusta, Cyprus, 1973
gouache, 38 x 55 cm.
- 102 Ayia Napa Monastery, Cyprus, 1973
gouache, 38 x 55 cm.

- 103 Troodos, Cyprus, 1973
aquarel, 37x45 cm.
- 104 Jonge vrouw, 1973
inkt, pastel, 36x51 cm.
- 105 Rio de Janeiro, (1), 1973
schetsboekblad, 24x32 cm.
- 106 Rio de Janeiro, (2), 1973
schetsboekblad, 24x32 cm.
- 107 Rio de Janeiro, (3), 1973
schetsboekblad, 24x32 cm.
- 108 Rio de Janeiro, (4), 1973
schetsboekblad, 24x32 cm.
- 109 Rio de Janeiro, (5), 1973
schetsboekblad, 24x32 cm.
- 110 Rio de Janeiro, (6), 1973
schetsboekblad, 24x32 cm.
- 111 Rio de Janeiro, (7), 1973
schetsboekblad, 24x32 cm.
- 112 Jardim botanico, Rio de Janeiro, 1973
schetsboekblad, 24x32 cm.
- 113 San Salvador, Bahia, 1973
schetsboekblad, 24x32 cm.
- 114 San Salvador, Bahia, Tropical Hotel, 1973
schetsboekblad, 24x32 cm.
- 115 Sao Paulo, 1973
schetsboekblad, 24x32 cm.
- 116 Ilha de Paqueta, 1973
schetsboekblad, 24x32 cm.
- 117 Anneke, Ilha de Paqueta, 1973
schetsboekblad, 24x32 cm.
- 118 Avenida atlantica, Copacabana, 1973
schetsboekblad, 24x32 cm.
- 119 Ngong, Kenya, 1973
schetsboekblad, 24x32 cm.
- 120 Olifanten en Marabou Storks, Ngulia, Kenya, 1973
schetsboekblad, 24x32 cm.
- 121 Pembroke, Bermuda, 1974
schetsboekblad, 24x32 cm.
- 122 Frontstreet, Hamilton, Bermuda, 1974
schetsboekblad, 24x32 cm.
- 123 Anneke, Pembroke, Bermuda, 1974
schetsboekblad, 24x32 cm.
- 124 View from windy hill, Point Shares,
Bermuda, 1974
schetsboekblad, 24x32 cm.
- 125 Williamsburg, Virginia, U.S.A., 1974
schetsboekblad, 24x32 cm.
- 126 Williamsburg, Virginia, U.S.A., 1974
schetsboekblad, 24x32 cm.
- 127 Begijnhof, Kortrijk, 1974
schetsboekblad, 24x32 cm.
- 128 Vredesgerecht, Ieper, 1974
schetsboekblad, 24x32 cm.
- 129 Abdijtoren, Middelburg, 1974
schetsboekblad, 24x32 cm.
- 130 Loenen aan de Vecht, 1974
schetsboekblad, 24x32 cm.
- 131 David, 1974
schetsboekblad, 24x32 cm.
- 132 Parc du moulin de Vernegues, France, 1974
schetsboekblad, 24x32 cm.
- 133 Paleis van Justitie, Brugge, 1974
schetsboekblad, 24x32 cm.
- 134 Mariakerk, Brugge, 1974
schetsboekblad, 24x32 cm.
- 135 Sal. Guggenheim museum, New York, 1974
schetsboekblad, 24x32 cm.
- 136 Shoreham Americana, Washington, 1973
schetsboekblad, 24x32 cm.
- 137 Tokyo, 1974
schetsboekblad, 24x32 cm.
- 138 Nyo Castle, Kyoto, 1974
schetsboekblad, 24x32 cm.

- 139 Napa, Japan, 1974
schetsboekblad, 24 x 32 cm.
- 140 Bij Asakusa Cannon Temple, Tokyo, 1974
schetsboekblad, 24 x 32 cm.
- 141 Orage, le Louvre, Paris, 1972
schetsboekblad, 19 x 22 cm.
- 142 De Kasbah van Sousse, Tunesië, 1972
schetsboekblad, 19 x 22 cm.
- 143 Kasbah met marabout, Sousse, Tunesië, 1972
schetsboekblad, 19 x 22 cm.
- 144 Muur om de Medina van Sousse, Tunesië, 1972
schetsboekblad, 19 x 22 cm.
- 145 El Djem, Tunesië, 1972
schetsboekblad, 19 x 22 cm.
- 146 Strand bij Skanes, Tunesië, 1972
schetsboekblad, 19 x 22 cm.
- 147 Kasbah van Monastir, Tunesië, 1972
schetsboekblad, 19 x 22 cm.
- 148 Julia Domna en Muse et impératrice Romaine,
Musée le Bardo, Tunis, 1972
schetsboekblad, 19 x 22 cm.
- 149 Turks kerkhof, Monastir, 1972
schetsboekblad, 19 x 22 cm.
- 150 David op balkon van Moors café,
Sidi Bou Said, Tunis, 1972
schetsboekblad, 19 x 22 cm.
- 151 Fisherman's Wharf, San Francisco, 1971
schetsboekblad, 19 x 22 cm.
- 152 White house, Washington D.C., 1972
schetsboekblad, 19 x 22 cm.
- 153 Michael, 1974
aquarel, siberisch krijt, 38 x 45,5 cm.
- 154 Tuin met beeld, 1972
aquarel, 18 x 28,5 cm.

N.B. De geëxposeerde werken kunnen niet worden aangekocht.

reproducties - afd. fotografie Rijksakademie

litho's en druk - huisdrukkerij Rijksakademie

zetwerk - ibm composer met press roman

vormgeving - faculteit visuele communicatie Rijksakademie